

Кърт Вонегът „Кланица 5“

Без съмнение Втората световна война бе направила всички хора много сурови. Започнах да работя в отдел „Информация“ на Дженеръл Електрик в Скенектади, щата Ню Йорк. Станах също доброволен пожарникар в селото Олпльс, където купих първото си жилище. Шефът ми там бе един от най-суровите хора, които човек може да срещне в живота си. По-рано той бил подполковник в Балтимор, където отговарял за информацията. Докато бях в Скенектади, той стана член на Реформираната холандска църква, която е наистина много сурова църква.

Той имаше навик да ме пита понякога подигравателно защо не съм офицер, сякаш бях сторил нещо нередно.

Жена ми и аз бяхме загубили бебешката си мазнинка. Това бяха нашите мършави години. Много мършави ветерани и техните мършави жени бяха наши приятели. Струваше ми се, че най-добрите ветерани в Скенектади, хора добродушни, с най-голямо чувство за хумор, ветерани, които най-много мразеха войната, бяха онези, които наистина бяха воювали.

По това време писах на военновъздушните сили и ги помолих да ми изпратят подробности за нападението на Дрезден, кой е издал заповедта, колко самолета са участвали, защо са го направили, какво са постигнали с него и тъй нататък. Отговори ми един човек, който като мене работеше в отдел „Информация“. Писа, че съжалева, но такъв вид сведения били все още военна тайна.

Прочетох писмото високо на жена си и казах: „Тайна? Боже мой, тайна, за кого?“.

По това време бяхме федералисти за Обединения свят. Не знам какви сме сега. Предполагам – телефонисти. Много говорим по телефона, поне аз, късно нощем.

Няколко седмици след като телефонирах на стария си другар от войната Бърнард В. О’Хеър, наистина отидох да го видя. Трябва да е било през 1964-а или там някъде – по време на Нюйоркското световно изложение. *Eheu fugaces labuntur anni.*

Казвам се Йон Йонсен. Един млад човек в Истанбул.

Взех със себе си две момиченца – дъщеря ми Нани и нейната най-близка приятелка Алисън Мичъл. Дотогава те не бяха излизали от Кейп Код. Когато стигнахме до една река, трябваше да спрем, та те да могат да постоят край нея, да поразмишляват известно време. Те никога преди не бяха виждали вода в такъв дълъг, тесен и безсолен вид. Реката беше Хъдсън. В нея имаше шарани и ние ги видяхме. Бяха големи като атомни подводници.

Видяхме също водопади – потоци, които скачаха от скалите към долината на Делауер. Имаше много неща да се видят и затова често спирахме, а после ставаше време да тръгваме, винаги става време да тръгваме. Момиченцата бяха облечени с нови бели рокли и обути в нови черни обувки, та непознатите веднага да видят колко са добри момиченца. „Време е да тръгваме, момичета“, казвах аз. И си тръгвахме.

После слънцето залезе, вечеряхме в един италиански ресторант и после почуках на вратата на хубавата зидана къща на Бърнард В. О’Хеър.

Носех шише ирландско уиски във формата на училищен звънец.

Запознах се със симпатичната му съпруга Мери, на която посвещавам тази книга. Посвещавам я също на Герхард Мюлер, шофьора на такси от Дрезден. Мери О’Хеър е милосърдна сестра – чудесна професия за жена.

Мери се възхити на децата, които бях довел, събра ги със собствените си деца и ги изпрати на горния етаж да играят и да гледат телевизия. Едва след като децата си бяха

отишли, усетих, че не се харесвам на Мери или че нещо в посещението ми не ѝ харесва. Тя бе учтива, но студена.

– Имате хубава уютна къща – казах аз.

И наистина беше така.

– Пригответе ми място, където можете да си говорите, без никой да ви безпокои – каза тя.

„Отлично“, казах си и си представих две кожени кресла край огнище в стая с ламперия, където двама стари воители могат да си пият и да разговарят.

Но тя ни заведе в кухнята. Беше сложила два дървени стола с прави облегалки до кухненската маса с порцеланова повърхност. Повърхността на масата крещеше от отразената светлина на крушката от двеста свеци над главите ни.

Мери бе пригответила операционна. Тя бе поставила на масата само една чаша – за мене. Обясни ми, че след войната О’Хеър не можел да пие силни напитки.

И така, седнахме. О’Хеър се чувстваше неудобно, но не искаше да ми каже какво не е в ред. Не можех да разбера какво у мене дразни толкова много Мери. Бях женен. Женен само веднъж. Не бях пияница. Не бях направил нищо мръсно на мъжа ѝ през войната.

Тя си наля една кока-кола и вдигна голям шум, тръскайки съда с кубчетата лед в мивката от неръждаема стомана. След това отиде в другата част на къщата, но не се смири. Движеше се из цялата къща, отваряше и затваряше врати, даже местеше мебели, за да изкара яда си на тях.

Попитах О’Хеър какво съм казал или направил, та съм я засегнал.

– Всичко е наред – каза той. – Не се безпокой. Не си ти причината.

Беше много мило от негова страна. Но той лъжеше. Явно аз бях причината.

И така, опитахме се да забравим Мери и да си спомним за войната. Изпих няколко чаши уиски от шишето, което бях донесъл. От време на време се хилехме или хихикахме, сякаш ни изплуваха случките от войната, но всъщност нито аз, нито той си спомняхме нещо интересно. О’Хеър си спомни за един, който се напи с вино в Дрезден, преди да го бомбардират, и ние трябваше да го приберем с ръчна количка. Нямахме достатъчно материал за роман. Аз си спомних за двама руски войници. Те караха конска кола, пълна с будилници. Бяха пияни и щастливи. Пушеха огромни цигари, които си бяха свили от вестник.

Това бяха те, спомените ни, а Мери все още вдигаше шум. Най-после тя дойде отново в кухнята за бутилката кока-кола. Извади от хладилника друга формичка с кубчета лед и я тръсна в мивката, въпреки че вече беше извадила достатъчно лед.

После Мери обърна лице към мене, за да мога да видя колко е ядосана и че аз съм виновникът за яда ѝ. Тя бе говорила сама на себе си, така че казаното от нея беше част от много по-дълъг разговор.

– Тогава сте били още деца!

– Какво? – попитах аз.

– Били сте още деца през войната – като децата на горния етаж.

Кимнах в знак на съгласие. Ние наистина бяхме „девици неразумни“ през войната, току-що излезли от детската си възраст.

– Но няма да го напишете по такъв начин, нали? – Това не бе въпрос, а обвинение.

– Не знам – казах аз.

– Аз пък знам – каза тя. – Ще се преструвате, че сте били мъже, а не деца, и вашите роли във филмите ще се изпълняват от Франк Синатра или Джон Уейн, или някои други очарователни войнолюбиви дърти мръсници. И войната ще изглежда просто чудесна и затова ще имаме още много войни.

И в тях ще се бият деца като децата на горния етаж.

Тогава разбрах. Войната бе причината за нейния гняв. Тя не искаше нейните деца или нечий други деца да загиват във войни. И тя смяташе, че отчасти книгите и филмите са причина за войните.

Аз вдигнах десница и ѝ обещах:

– Мери – казах, – не смятам, че някога ще успея да свърша книгата си. Сигурно съм изписал досега пет хиляди страници, които съм изхвърлил. Давам ти честна дума обаче, че ако някога свърша книгата, в нея няма да има роли за Франк Синатра и Джон Уейн. И знаеш ли какво – добавих, – ще нарека книгата „Кръстоносният поход на децата“.

От този момент с нея станахме приятели.

О’Хеър и аз се отказахме да си припомним повече и отидохме в дневната да разговаряме за други неща. Заинтригува ни въпросът за истинския кръстоносен поход на децата, затова О’Хеър потърси какво пише за него в една книга – „Необикновени популярни заблуди и лудостта на тълпите“ от Чарлс Маккей, – публикувана за пръв път в Лондон през 1841 г. Маккей имаше лошо мнение за всички кръстоносни походи. Детския поход той считаше за малко по-срамен от десетте кръстоносни похода на възрастни. О’Хеър прочете следния прекрасен откъс на глас:

На своите тържествени страници историята ни съобщава, че кръстоносците са били прости и свирепи люде, че тяхната подбуда е бил слепият фанатизъм и че техният път е бил път на кърви и сълзи. Романтичните разкази, от друга страна, подробно разправят за тяхната набожност и за техния героизъм. В най-ярки и пламенни краски те обрисуват техните добродетели и великодушие, безсмъртната слава, която са заслужили, и великото им деяние за християнството.

А после О’Хеър прочете следното:

Какъв бе общият резултат от тези борби? Европа похаби милиони от своите съкровища и проля кръвта на два милиона от своите синове, та шепа свадливи рицари да завладеят Палестина за около сто години.

Според Маккей детският кръстоносен поход е предприет през 1213 година, когато на двама монаси им хрумнало да съберат армии от деца в Германия и Франция и да ги продадат в Северна Африка като роби. Около тридесет хиляди деца биват заблудени, че отиват в Палестина. Без съмнение – пише Маккей – това са изоставени и бездомни деца, с каквито обикновено са пълни големите градове, които израстват покварени и дръзки и са готови на всичко.

Папа Иннокентий III също смятал, че те отиват в Палестина, и бил изпълнен с трепет. „Тези деца са будни, докато ние спим!“, възклинал той. Повечето от децата били качени на кораби в Марсилия. Около половината от тях се удавили при корабокрушения. Други стигнали до Северна Африка, където били продадени.

По недоразумение някои от децата се явили за отплаването в Генуа, където не ги причаквали кораби на роботърговци. Добри хора от града ги нахранили, осигурили им подслон и добронамерено ги разпитали. После им дали малко пари и много съвети и ги изпратили обратно.

– Ура за добрите хора от Генуа – каза Мери.

Сложиха ме да спя в една от детските спални. О’Хеър бе оставил на нощното шкафче книга. Беше „Дрезден – история, театър и галерии“ от Мери Ендъл. Книгата бе издадена през 1908 година и уводът започва така:

Надявам се, че тази малка книга ще бъде полезна. В нея правим опит да дадем на англоезичните читатели обща представа как Дрезден е добил сегашния си архитектурен вид; как благодарение на гениалността на неколцина се е развил музикално, за да достигне сегашния си разцвет; тя обръща внимание също върху някои от неговите

художествени колекции, които правят Дрезденската галерия привлекателно място за онези, които търсят неизличими спомени.

По-нататък намерих някои исторически данни:

През 1760 година Дрезден е обсаден от прусците. Канонадата започва на 15 юли. Картинната галерия е опожарена. Много от картините са пренесени в Кьонигщайн, но някои са сериозно повредени от шрапнели, особено „Кръщението на Христа“ на Франческо Франча. Освен това пламва величествената кула на Кройцкирхе, откъдето денонощно се наблюдава движението на врага. По-късно тя рухва. За разлика от плачевната съдба на Кройцкирхе се запазва Фрауенкирхе, от чийто каменен купол шрапнелите на прусците отскачат като дъждовни капки. Най-накрая Фридрих се вижда принуден да се откаже от обсадата, защото научава за падането на Глац – което е критичният момент в неговите нови завоевания. „Трябва да отстъпим в Силезия, за да не загубим всичко.“

Разрушенията в Дрезден са безчет. Когато като млад студент Гьоте посещава града, той заварва все още тъжните руини: „Von der Kuppel der Frauenkirche sah ich diese leidigen Trümmer zwischen die schöne städtische Ordnung hineingesät; da rühmte mir der Küster die Kunst des Baumeisters, welcher Kirche und Kuppel auf einen so unerwünschten Fall schon eingerichtet und bombenfest erbaut hatte. Der gute Sakristan deutete mir alsdann auf Ruinen nach allen Seiten und sagte bedenklich lakonisch: Das hat der Feind getan!“

На следващата сутрин прекосихме с момичетата река Делауер на мястото, където Джордж Уошингтън я е прекосил. Отидохме до Нюйоркското световно изложение и видяхме какво е било миналото според автомобилната компания на Форд и според Уолт Дисни, и видяхме какво ще е бъдещето според Дженеръл Мотърс. И аз се запитах за настоящето: колко е голямо, колко е дълбоко, колко от него ще бъде за мен.

След това няколко години преподавах творческо писане в Школата за писатели в университета на Айова. Забърках се в изумителни неприятности, но се оправих. Преподавах следобед. Сутрин пишех. Никой не трябваше да ме безпокои. Работех върху прочутата си книга за Дрезден. И някъде там един чудесен човек на име Сеймор Лорънс сключи с мене договор за три книги и аз казах: „Дадено, първата от трите ще бъде моята прословута книга за Дрезден“.

Приятелите на Сеймор Лорънс му викат Сам. И сега аз казвам на Сам: „Сам, ето книгата.“ Тя е кратка, разхвърляна и объркана, Сам, защото нищо интелигентно не може да се каже за една касапница. Смята се, че всички са мъртви, че никога не ще кажат нещо, нито ще могат някога да поискат нещо. Смята се, че след касапницата всичко е много тихо, и наистина винаги е тихо, като изключим птичките.

А какво казват птичките? Единственото нещо, което може да се каже за касапница: „Чирик-чик-пиюк“. Казал съм на синовете си, че в никакъв случай не трябва да участват в касапници и че новини за унищожаване на врагове не трябва да ги изпълват със задоволство или радост.

Казал съм им също да не работят за компании, които произвеждат машини за унищожаване, и да изразяват презрение към хора, които смятат, че ние имаме нужда от такива машини.

Както вече казах, неотдавна се върнах от Дрезден с моя приятел О'Хеър.

Много весело беше в Хамбург, в Западен Берлин, в Източен Берлин, във Виена и в Залцбург, и в Хелзинки, и в Ленинград също. Пътуването ми беше полезно, защото видях много истински неща. Те ще послужат за фон на измислените истории, които ще напиша по-късно. Една от книгите ще се нарича „Руски барок“, другата „Целуването е забранено“, третата „Доларов бар“, четвъртата „Ако е рекло да се случи“ и тъй нататък. И тъй нататък.

Самолетът на Луфтханза трябваше да лети от Филадельфия през Бостън до Франкфурт. О'Хеър щеше да се качи във Филадельфия, аз щях да се кача в Бостън. Но Бостън беше захлупен от мъгла, та самолетът отлетя направо за Франкфурт. И аз станах антиперсона в бостънската мъгла и Луфтханза ме качи на миниавтобус с неколцина други антиперсони и ни изпрати в един мотел да прекараме там една антинощ.

Времето не искаше да минава. Някой си играеше с часовниците – не само с електрическите, но и с тези, които се навиват. Секундарникът на моя часовник трепваше, след това изминаваше цяла година и после той пак трепваше. Нищо не можех да направя. Като земен трябваше да вярвам на онова, което казват часовниците и календарите.

Носех със себе си две книги, които исках да чета в самолета. Едната от тях бе „Думи на вятъра“ от Теодор Рьотке и ето какво намерих в нея:

Докато спя, съм буден във съня,
в предначертаното не чувствам страх
и пътят сочи накъде вървя.

Другата книга бе „Селин и неговите прозрения“ от Ерика Островски. Селин е храбър френски войник през Първата световна война – докато му строшили черепа. След това не може да спи и чува в главата си шумове. Той става лекар, лекува бедните през деня и пише чудновати романи през нощта. Никакво изкуство не е възможно без задължителен танц със смъртта, пише той. Истината е смъртта, пише той. Здравата се борих против нея, докато можех... танцувах с нея, окичвах я с гирлянди, водех я във валсова стъпка... украсявах я с бални серпантини, размивах я... Мисълта за времето го преследва. Госпожица Островски ми напомни за изумителната сцена от „Смърт на кредит“, където Селин иска да спре шумното движение на уличните тълпи. Неговите думи крещат от белия лист: „...да се спрат... да не мърдат повече!... Да залепнат на място... един път завинаги!... И да не гледам повече как си отиват“.

Потърсих в Библията, оставена в стаята на мотела, истории за големи нещастия. В нея прочетох: „Слънцето изгря над земята, и Лот стигна в Сигор. Тогава Господ изля върху Содом и Гомора като дъжд жупел и огън от Господа от небето, и съсипа тия градове и цялата околност и всички жители на тия градове, и (всички) растения земни“. Това е положението.

Хората в тези два града били грешници, както се знае, тъй че светът само е спечелил. И, разбира се, било казано на жената на Лот да не се обръща към мястото, където са били всичките тия хора и техните домове. Но тя се обърнала, за което ѝ се възхищавам. Защото е толкова човешко. И била превърната в солен стълб.

Това е положението.

Хората не бива да се обръщат назад. Аз положително няма повече да го правя. Завърших книгата си за войната. Следващата, която напиша, ще бъде смешна. Тази книга не е сполучлива и няма как другояче, защото я е написал солен стълб. Ето как започва:

„Слушате: Били Пилгрим взе, че се откачи от времето.“

И завършва така:

„Чирик-чик-пиук?“